

9.6.2005

1445/4/03

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Juha Haapamäki

POLIISILAIN 20 §:N SOVELTAMINEN

1

KIRJOITUS

Kantelija arvosteli 17.6.2003 päivätyssä kirjeessään säilöönottamistaan. Hän kertoi olleensa 11.6.2003 menossa Helsingin Olympiastadionille katsomaan Suomi-Italia jalkapallomaaottelua. Stadionin portin turvatarkastuksessa hänen repustaan löytyi kahden desilitran minttuviinapullo. Hän piti perusteettomana sitä, että hänet pelkästään tällä perusteella vietiin kahdeksi ja puoleksi tunniksi putkaan, minkä lisäksi hän sai sakot, menetti pullon ja pelikin jäi näkemättä.

- - -

3

RATKAISU

3.1

Tapahtumatietoja

Helsingin Olympiastadionilla pelattiin 11.6.2003 jalkapallomaaottelu Suomi-Italia. Komisario toimi ottelussa poliisin kenttäjohtajana. Hän kertoi antaneensa tehtävien jaon yhteydessä ohjeen siitä, että jos sisääntulotarkastuksessa löytyy alkoholia, teräaseita ja ka asusumuttimia, on henkilö pääsääntöisesti toimitettava poliisin säilöön poliisilain perusteella, koska kokemuksesta useat eivät poistu paikalta. Ylikonstaapelin ja konstaapelin mukaan poliisille annettu selvä ohjeistus oli, että henkilö, jolta tavataan alkoholia, toimitetaan säilöön. He eivät mainitse poikkeuksista tähän sääntöön.

Kantelija otettiin kiinni klo 20.40 stadionin sisääntuloportilla, kun häneltä turvatarkastuksessa löydettiin kahden desilitran alkoholipullo. Hänet vietiin Töölön Kisahallin selviämisasemalle, josta hän pääsi vapaaksi samana iltana kello 23.12. Vapaudenmenetys kesti siten kaksi ja puoli tuntia.

Kiinnioton perusteeksi on kirjattu seuraavaa: "Pyrki sisälle jalkapallo-otteluun mukanaan alkoholijuomia. On syytä epäillä tulevan uudelleen. Otettava säilöön ottelun ajaksi. RV." Säilöönotto on kirjattu tapahtuneeksi poliisilain 20 §:n 3 momentin nojalla.

Ylikonstaapelin ja konstaapelin kertoman mukaan, kun eräät alkoholia stadionille tuoda yrittäneet henkilöt eivät vaikuttaneet kovin päihtyneeltä, kysyi konstaapeli radiopuhelimella kenttäjohtaja komisariolta ohjeita siitä, koskiko

säilöönvienti myös henkilöitä, joiden kiinniottoon oli syynä vain henkilöltä löytynyt alkoholi. Konstaapeli kertoo komisarion vahvistaneen, että ohjeistus oli voimassa myös tällä isissä tapauksissa.

Pidän selvitettyinä, että kantelija on viety säilöön tällaisen selvittelyn jälkeen. Konstaapelin mukaan kantelijan käyttäytyminen ei ollut putkaan viemisen syy, vaan ainoastaan tämän hallusta tavattu alkoholi.

Käytettävissä olevan selvityksen mukaan päätöksen kantelijan säilöönnotosta on tosiasiaa tehnyt komisario, vaikka ylikonstaapeli onkin päätöksentekijäksi kirjattu.

Totean vielä, että kantelijalle on myös annettu tiedoksi rangaistusvaatimusilmoitus kokoontumisrikkomuksesta, koska hän oli vastoin kieltoa pitänyt hallussaan alkoholiuomaa yleisötilaisuudessa. Hän saattoi asian kärjäoikeuden ratkaistavaksi. Kärjäoikeus tuomitsi hänet kokoontumisrikkomuksesta kahdeksaan päiväsakkoon.

3.2

Oikeusohjeet

Poliisilain 20 §:n 1 momentin mukaan poliisimiehellä on oikeus poistaa paikalta henkilö, jos hänen uhkauksistaan tai käyttäytymisestään voidaan päätellä, että hän todennäköisesti syyllistyisi henkeen, terveyteen, vapauteen, kotirauhan tai omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen. Pykälän 2 momentin mukaan henkilö voidaan poistaa paikalta myös, jos hän käyttäytymisellään aiheuttaa huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Pykälän 3 momentin mukaan henkilö voidaan ottaa kiinni, jos paikalta poistaminen on ilmeisesti riittämätön toimenpide eikä häiriötä tai vaaraa voida muutoin poistaa.

Tämänkin poliisilain säännöksen taustalla on perustuslain 7 §. Sen mukaan jokaisella on oikeus muun muassa henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen. Henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Perusoikeuksiin puuttumista tarkoittavien säännösten, kuten poliisilain 20 §:n, tulee olla tarkkarajaisia ja riittävän täsmällisesti määriteltyjä. Lainsäätäjän tarkoittama perusoikeuksien suoja kuitenkin vesittyy, jos näitä säännöksiä käytännössä tulkitaan laajentavasti. Kiinniotto ja säilössä pitäminen puuttuvat tämän tärkeän perusoikeuden ydinalueelle. Näin ollen esimerkiksi henkilökohtaiseen vapauteen puuttumisen edellytyksiä on tulkittava ahtaasti.

Poliisilain 2 §:n 1 momentissa säädetään, että poliisin on toimittava asiallisesti ja puolueettomasti sekä sovinnollisuutta edistäen. Pykälän 2 momentin mukaan poliisin toimenpiteet on suoritettava aiheuttamatta suurempaa vahinkoa tai haittaa kuin on välttämätöntä tehtävän suorittamiseksi. Toimenpiteiden on oltava perusteltuja suhteessa tehtävän tärkeyteen ja kiireellisyyteen sekä tilanteen kokonaisarviointiin vaikuttaviin seikkoihin.

3.3

Kannanotto

Saadun selvityksen mukaan kantelijan säilöönoton perusteena on ollut vain se, että hänellä oli repussa kahden desilitran minttuviinapullo, ei hänen käyttäytymisensä muutoin. Kantelijan osalta komisariolta oli vielä erikseen tiedusteltu, onko jokainen henkilö, jolta tavattiin alkoholia, toimitettava säilöön ottelun ajaksi. Selvityksen mukaan komisariolta oli saatu vastaus, että näin toimitaan.

On mielestäni ilmeistä, että komisariolta on asiaa tiedusteltu nimenomaan siksi, että kantelijan käyttäytyminen ei hänet nähneiden poliisimiesten arvion mukaan sinällään ollut senlaatuista, että säilöönotto olisi ollut välttämätön. Konstaapeli nimenomaan toteaa, että kantelijan käytös ei ollut perusteena säilöönotolle.

Voin yhtyä poliisin taholta esitettyyn siitä, että varsinkin kansainväliset jalkapallo-ottelut ovat hyvin vaativia järjestyksenpidon kannalta. Samoin on kiistatonta, että maamme on kansainvälisesti sitoutunut siihen, että viranomaiset ryhtyvät kaikkiin toimiin, jolla väkivaltaa ja epäsopivaa käyttäytymistä ehkäistään jalkapallo-otteluissa. Kuitenkin poliisin toiminnan tulee näissä vaikeissakin tilanteissa aina perustua lakiin eikä muunlaisiin keinoihin ole voitu kansainvälisestikään sitoutua. Komisarion mainitsema tarve suoraviivaisiin toimintalinjoihin – jota sinänsä pidän ymmärrettävänä – ei saa johtaa lain ohittamiseen. Etukäteen ei voida tehdä sentyyppistä "linjapäätöstä", että kaikki alkoholia tilaisuuteen tuoda yrittävät viedään säilöön. Pelkkä syyllistyminen kokoontumisrikkomukseen (eli alkoholijuoman hallussapito yleisessä tilaisuudessa vastoin kieltoa) ei ole poliisilain 20 §:ään tai muutoinkaan lakiin perustuva säilöönottoperuste.

Poliisilain 20 §:n soveltaminen on mahdollista kahdenlaisessa tilanteessa. Ensiksikin silloin, jos henkilön uhkauksista tai muusta käyttäytymisestä voidaan päätellä, että hän todennäköisesti syyllistyisi tiettytyyppiseen rikokseen, esim. vahingontekoon. Tässä tapauksessa ei ole tullut esiin, että kantelija olisi esittänyt mitään uhkauksia tai muutoinkaan käyttäytynyt tavalla, joka olisi tällaisen johtopäätöksen oikeuttanut. Siihen, että jotkut muut henkilöt ovat joskus aiemmissa otteluissa syyllistyneet erilaisiin rikoksiin tai häiriön aiheuttamiseen sen jälkeen, kun heiltä on evätty pääsy jalkapallo-otteluun vastaavissa tilanteissa, ei voida oikeudellisesti kestäväällä tavalla perustaa sitä arviota, että ilmeisen rauhallisesti käyttäytynyt kantelija olisi todennäköisesti syyllistynyt poliisilain 20 §:ssä tarkoitettuihin rikoksiin, jollei häntä olisi viety säilöön. Tämän lainkohdan soveltamiseksi tulee olla olemassa joitakin konkreettisia tosiseikkoja, joihin todennäköisyysarvio rikokseen syyllistymisen uhasta voidaan juuri kyseisen henkilön kohdalla perustaa. Sinänsä tällainen käytös varmasti oli ajateltavissa mahdolliseksi kantelijankin kohdalla ja yleiset kokemussäännöt on tietysti otettava harkinnassa huomioon. Poliisilaki kuitenkin lähtee yksittäistapauksellisesta arvioinnista ja eikä sen asetta maa näyttökynnystä voi pitää matalana; laissa ei ole käytetty esim. ilmaisua "syytä epäillä" vaan nimenomaan "todennäköisesti".

Poliisilain 20 §:n 2 momentin soveltaminen puolestaan edellyttää henkilön käyttäytymisen aiheuttamaa - siis parhaillaan tapahtumassa olevaa – huomattavaa häiriötä taikka välitöntä – so. heti uhkaavaa – vaaraa

järjestykselle ja turvallisuudelle. Kun alkoholipullo – joka sinänsä on vaarallinen heittoväline jalkapallokatsomossa – saatiin häneltä pois tarkastuksessa, ei säilöönottoa voi perustella tällä seikalla. Muutoinkaan käytettävissäni olevassa selvityksessä ole viitteitä siitä, että poliisilain 20 §:n 2 momentin soveltamisedellytykset olisivat olleet käsillä. Kantelija ei käyttäytymisellään ole aiheuttanut huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle.

Säilöönoton edellytyksiä harkittaessa ei ole merkitystä sillä, että pääsylippuihin oli painettu, että mm. alkoholin tuonti on kielletty tai, että poliisi on jo vuosia tiedottanut, että kiellettyjen esineiden/aineiden löytyminen johtaa pääsääntöisesti säilöönottoon.

Painotan sitä, että poliisilain 20 § edellyttää nimenomaan kussakin yksittäistapauksessa tehtävää arviota. Kenttäjohtajan tehtävä näin suuressa yleisötapahtumassa on varmasti vaikea ja kiireinen. Käsitykseni mukaan tilanne kyseisessä jalkapallo-ottelussa ei kuitenkaan ole ollut missään määrin kaoottinen tai muutoinkaan sellainen, että tavanmukaiseen huolelliseen ja yksilökohtaiseen säilöönoton edellytyksen harkintaan ei olisi ollut mahdollisuuksia.

Komisarion mukaan ainoa varma tapa estää otteluun pääsyn epäamisestä johtuva häiriköinti ja rikokset, on ottaa henkilö säilöön ottelun ajaksi. Näin varmasti onkin, mutta poliisilaki ei annakaan poliisille vapaata harkintavalttaa käyttää varmana pitämänsä tapaa estää rikoksia tai häiriöitä, vaan säilöönoton edellytykset on edellä kerrotusti laissa rajattu. Se, edellyttääkö esimerkiksi jalkapallohuliganismi lainsäädäntömme muuttamista, on kysymys, johon en ainakaan tämän yksittäistapauksen valossa näe aiheutta ottaa kantaa.

Lopuksi vielä totean, että poliisilain 20 §:n 3 momenttia sovellettaessa tulee aina ensi sijassa harkita muita, säilöönottoa lievempiä keinoja tilanteen hoitamiseksi. Säilöönottoa lievempien keinojen harkitseminen ensisijaisina keinoina olisi ollut myös poliisitoimintaa ohjaavien yleisten periaatteiden mukaista (vähimmän haitan periaate; poliisilaki 2 §). Lievempien toimintavaihtoehtojen tehokkuutta on luonnollisesti vaikea jälkikäteen arvioida. Niitä komisario ei tässä tapauksessa kuitenkaan ainakaan selvityksen mukaan edes harkinnut, vaan valitsi toimintatavaksi säilöönoton. En kuitenkaan katso minulla laillisuusvalvojana olevan aiheutta alkaa laajemmin pohtimaan kysymystä lievempien keinojen tosiasiallisesta käyttökeinoisuudesta.

4

LOPPUTULOS

Kantelijan säilöönottoa ei mielestäni ole voitu perustella oikeudellisesti kestävällä tavalla. Minun käsitykseni mukaan hänen säilöönottonsa poliisilain 20 §:n nojalla olisi tässä tapauksessa edellyttänyt selvästi konkreettisempaa ja yksilöidympää nimenomaan hänen käyttäytymiseen perustuvaa syytä. Käytettävissä olevan selvityksen perusteella päätöksestä on vastuussa komisario. Saatan edellä esittämäni käsityksen hänen menettelystä hänen tietoonsa ja kiinnitän vastaisen varalle hänen vakavaa huomiotaan huolelliseen yksittäistapaukselliseen harkintaan päätettäessä

henkilökohtaiseen vapauteen puuttumisesta. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen tästä päätöksestä.